

Seria C.

No. 22

CUNOȘTINȚE FOLOSITOARE

Seria C.

DIN LUMEA LARGĂ

SUB DIRECTIVA REDACȚIONALĂ A D-LUI PROF. UNIVERSITAR
I. SIMIONESCU

INVENTAR
2020

Haret

Sp. C. HARET

1851—1912

DE

I. SIMIONESCU
Profesor la Universitatea din Iași.

Seria C.

CARTEA ROMÂNEASCĂ

No. 22

„CUNOȘTINȚE FOLOSITOARE”

Biblioteca cu caracter enciclopedic, pentru lămurirea pe înțelesul tuturor a problemelor din domeniul științific și geografic. Apare sub direcția *D-lui I. Simionescu*, prof. la universitatea din Iași, Membru al Academiei Române, fost secretar general la Ministerul de Instrucție.

Fiecare broșură de 32 pag. cu figuri, costă numai 4 lei. Se primesc și abonamente și anume pentru 20 numere 60 lei, trimiși prin mandat poștal pe adresa «*CARTEA ROMÂNEASCĂ*» B-dul Academiei, 3 București.

Seria A. „Știința pentru toți”.

- No 1. Cum era omul primitiv de *I. Simionescu*.
- .. 2. Viața omului primitiv de *I. Simionescu*.
- .. 3. Gazurile naturale de *I. Simionescu*.
- .. 4. Albinelile de *T. A. Bădărău*.
- .. 5. Diabetul, îngrășarea, gălbuierea de *Dr. Căhănescu*.
- .. 6. Raze vizibile și invizibile de *C. V. Gheorghiu*.
- .. 7. Viața microbilor de *Dr. I. Gheorghiu*.
- .. 8. Furcile de *T. A. Bădărău*.
- .. 9. Viața plantelor de *I. Simionescu*.
- .. 10 11. Pasteur de *C. Motoș*.
- .. 12. Soarele și luna de *I. Simionescu*.
- .. 13. Telescopul fără fir de *Tr. Lalescu*.
- .. 14. Porumbelii Mesageri de *V. Sado*.
- .. 15. Planeta Marte de *Ion Pașa*.
- .. 16. De la Omer la Einstein de *Genero*.
- .. 17. Cum vedem de *Dr. I. Glăvan*.
- .. 18. Razele X de *Al. Cișman*.
- .. 19. Omul dela Cucuteni de *I. Simionescu*.
- .. 20. Protozoarele de *I. Lepși*.
- .. 21. Fulgerul și trăsnetul de *C. G. E*.
- .. 22. Nebuloasele gazoase de *M. E. He*.
- .. 23. Bacteriile folositoare de *I. Popu*.
- .. 24. Scrisori cerești (Meteorite) de *I. Simionescu*.
- .. 25. Din istoricul electricității de *St*.
- .. 26. Mercur și Venus de *C. Negoita*.
- .. 27. Reumatism și arteroscleroza de

Biblioteca Centrala

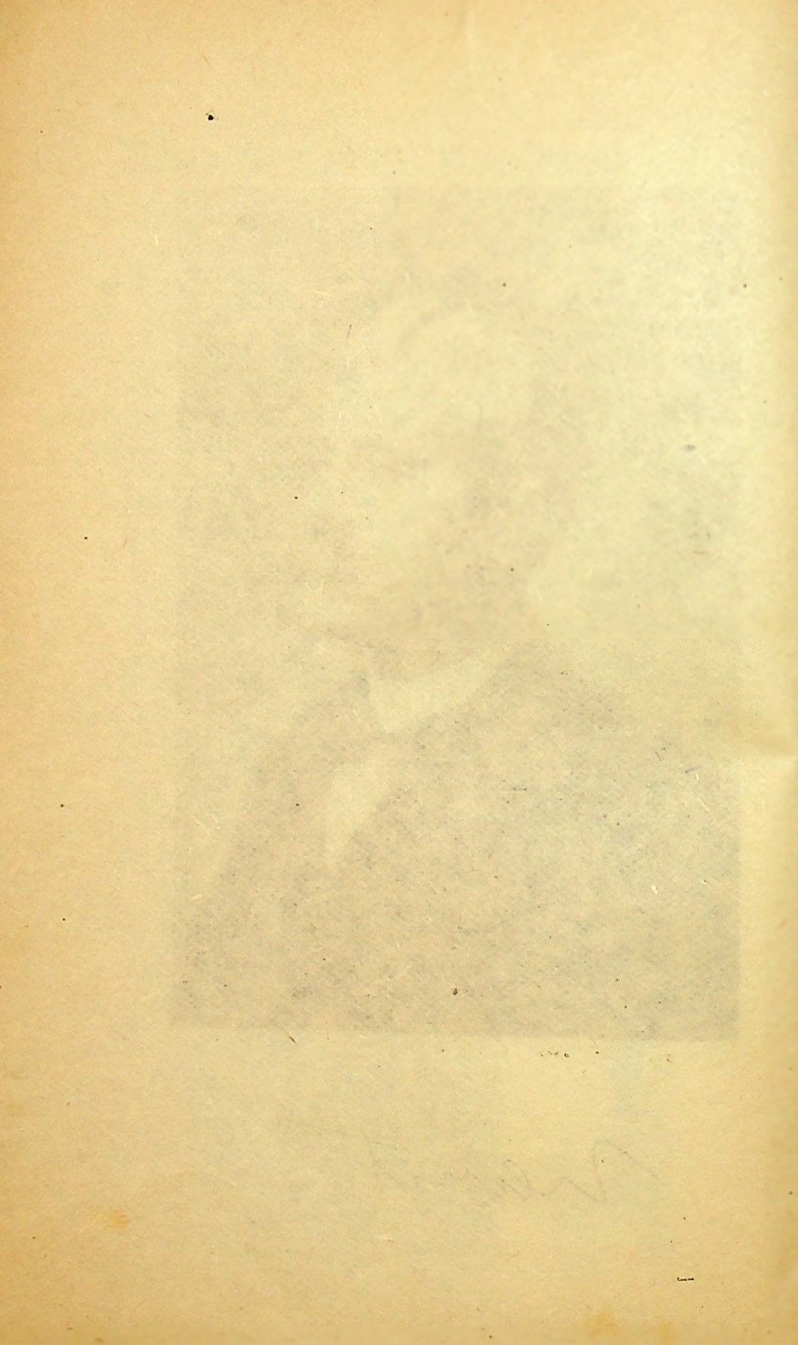
L102811160

Biblioteca Centrala Universitara - Sibiu

Warrat

Serla C.

No. 22

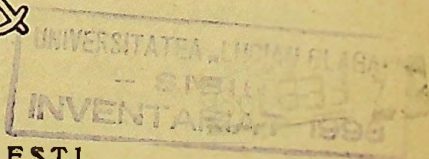
**CUNOȘTINȚE FOLOSITOARE
DIN LUMEA LARGA**

Sp. C. HARET

DE

I. SIMIONESCU

Profesor la Universitatea din Iași.

**BUCUREȘTI
EDITURA „CARTEA ROMANEASCA“.**

11891

Bibl. Instit. de Inv. superior Sibiu
INV. Nr. 10.303/19 78.

THE UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

1904

1904

INTRODUCERE

N'am venit în contact cu Haret decât prea puțin, căci activitatea lui era în toi, când începusem cariera mea de profesor. Am fost chemat de el de vre-o 2—3 ori, în interes de serviciu sau pentru a-l lămuri asupra unor întâmplări dela Universitatea din Iași. Mai târziu, l'am cunoscut mai de aproape în scurta vreme cât am luat parte împreună la sesiunea generală a Academiei Române. Atâta tot.

Ne trăind în intimitatea lui, nu pot da nici un amănunt asupra părții din substratul sufletec mai lesne desvăluită în momentele de nestânjenită libertate.

Ar fi, cred, de datoria celor care au lucrat de-alma cu Haret, să adune toate amintirile asupra personalității lui, cât mai sunt proaspete în mintea fiecăruia; socot iarăși că ar fi de îndeplinit din partea lor o sfântă datorie, mai mare chiar decât aceea de a i se râdică o statuie, strângând într'un volum atât vestitele lui scrisori, păstrate de mulți ca niște adevărate talismane cât și pagini alesc din tot ce a scris, cu caracter general.

În vremurile aceste de prefaceri sociale și economice, am crezut că e nimerit să împrăpătez faptele aceluia, care a prevestit schimbarea și a

muncit, în zile destul de grele, ca să-i pregătească înfăptuirea pe cale evolutivă.

Necunoscându-i viața intimă decât din prea puținele date avute la îndemână, mă voi opri aproape numai asupra operelor sale, care apar azi mai uriașe, din cauza împrejurărilor în care au fost săvârșite.

Aduc astfel din parte-mi prin broșurica de față, un modest, dar pios, prinos strădaniei acestui ales între aleșii Țării Românești.

Biblioteca „*Cunoștinși folositoare*” este aproape continuarea gândului lui Haret de a răspândi cultura în mulțime. Dacă s'a ajuns la o organizare mai sistematică a acestei biblioteci, trebuie să mărturisesc că se datorește în bună parte și înțelegerii nevoilor vremii, din partea celor care conduc editura „*Cartea Românească*”.

Iași, Aprilie 1925.

I. Simionescu

I

Omul

Născut în Iași la 1851, Haret nu face parte din tagma celor căzuți cu hârzobul din cer, Tatăl său, Costache Haret, a fost notar în comuna Bogdănești, jud. Fălțiceni și e înmormântat la Mănăstirea Râșca ¹⁾.

Spiru Haret a început cursul primar la Dorohoi spre a-l continua, în mare parte, în Iași, la școala din Sărărie, azi „V. Alexandri”. Pe vremea lui această școală funcționa într-o căsuță modestă mai de devală ceva de biserica Vulpe.

Silit să se mute la București unde fu ajutat câțeva vreme de o mătușă a sa, a apucat vreo două luni și la școala din Verde.

La Dorohoi prinse încă vremea alfabetului chirilic modernizat și avea drept conșcolari „elevii unei școale de cântereți bisericesti, cu barbele până la brâu”. La Iași dădă peste alfabetul latin, iar la București învață să scrie *Sellatina* în loc de *Slatina*, conform concepțiunilor etimologice predominante.

Era doar începutul întemeierii învățământului primar și vremea prefacerilor dela zi la zi.

¹⁾ După bine voitoarea informație a D-lui Profesor P. Gârboviceanu.

Liccul l'a făcut la Sf. Sava, unde a fost și intern.

De mic copil știu ce e nevoia și sbuciumul. Duse viața de intern nu în camere aerisite, spațioase, ca azi, ci într'o „casă mică, veche, unedă, cu clasele înșirate în jurul curții, în niște încăperi clădite la întâmplare, unele într'o stare de infecție de nedescris”.

Lumina electrică era înlocuită cu lumânarea de său, iar în loc de cărți, trebuia să se căsnească a copia dictatul profesorilor.

Era dintre cei săraci. „Bursieri mai ales, nu știu dacă toți la un loc am putut reuni vre-o dată o colecție completă a cărților de care aveam nevoie la curs”.

Amintirea anilor de necaz din copilărie, tot odată „ani de veselie, cântece și jocuri” nu s'a șters niciodată. În ea trebuie de căutat silița Ministrului Haret de a înlesni traiul elevilor săraci de mai târziu, creând internate și burse.

Ca elev fu tăcut, retras, sirguitor. Iși duce viața de școlar fără nici o întrerupere, fără nici un salt mai deosebit. Știa însă să muncească. „Petreceam uneori seri întregi pe câte o pagină sau pe câte o problemă, căreia nu-i puteam da de rost. Trebuia să muncim cine știe cât, pentru a ne lămuri câte ceva, care pe urmă ni se părea lucru de nimica”.

„Cu toate acestea perioada aceea de muncă încordată, când fiecare pas înainte era o adevărată cucerire pe care o datoram mai ales stăruinței noastre, a fost poate aceia care a avut cea mai mare influență pentru mulți din noi și care ne-a dat oțelirea care ne-ar fi lipsit, dacă împrejurările ar fi fost mai ușoare pentru noi”. Din această strădanie de elev, a ieșit *Trigono-*

metria tipărită în 1873, folosită și azi drept carte didactică.

Tot hărniciei de elev se datorește și traducerea Astronomiei de *Quelelet*, tipărită la Iași, de către societatea Junimea.

Înșușirile muncitorului îndârjit de mai târziu, se desvăluie încă din viața de școlar.

În vara anului 1869 termină liceul. În toamnă, se înscrie la Universitatea din București, instituție nouă, cu puțini profesori și tot atât de puțini studenți.

Înainte de a-și da licența, se prezintă la un concurs, fiind numit profesor provizor la seminarul central. „Numirea aceasta mă scotea din nevoi” mărturisește Haret. Îl făcu însă să întârzie cu licența, pe care totuși o dă în 1872.

Sub ministeriatul lui Maiorescu, capătă o bursă pentru Paris, în 1874. Peste un an, își dă din nou licența în Matematici (1875), și apoi pe cea de Fizică (1876). Peste alți doi ani (30 Ianuarie 1878) își trece teza de doctorat, tocmai în ziua când s'au iscălit preliminările păcei dela San-Stefano, în care să stabili independența României. Se poate ca această coincidență să fi influențat mult sufletul celui dintâi doctor în matematică din țară și să fi cântărit în activitatea lui națională de mai târziu.

Întors în țară, e numit la 1 Aprilie 1878 profesor de mecanică la universitatea din București, la care funcționează până'n 1911, când se retrage la pensie. Cum pe vremea închegării învățământului nostru superior, nu erau îndeajunse forțe, Haret ține și o catedră de matematică la școala militară (1881—1890), ca și catedra de geometrie analitică la școala de poduri (1882).

Ca profesor, eră model. Prelegerile lui erau de o precizie și claritate măestrită. E o calitate

pe care nu oricine o are sau se silește să o aibă. De multe ori știința adâncă e învăluită într'o negură deasă, spre a o face tainică. In acest chip în loc să atragă, înstrăinează. Cursurile lui Haret, dimpotrivă, ademeneau tocmai prin deplina luminozitate, în care erau expuse problemele cele mai încurcate și mai grele.

Profesorul însă nu e numai savantul, care chiamă spre labirintul în care stă ascuns adevărul. El trebuie să fie și educator, omul care imprimă elevilor săi simțul datoriei, de îndeplinit cu toată strictețta.

„Nu învățăm numai prin vorbe” a scris *Fichte*, „ci mai ales prin exemplul nostru; oricine trăește în societate, trebuie să-i deie exemple bune, pentrucă puterea exemplului vine din purtarea noastră în societate. Mai ales un savant, cum poate să ajungă drept model, cum poate cere ca alții să-i urmeze lecțiunile, când ele sunt contrazise în fața tuturor de faptele sale? Sub acest raport privit, savantul trebuie să fie omul cel mai desăvârșit al vremii sale; el trebuie să arate cel mai înalt grad de dezvoltare morală, atinsă până la el”.

Asemenea cuvinte nu pot fi nesocotite mai ales de către profesori, spre care caută privirea și se îndreaptă sufletul elevilor.

Din acest punct de vedere, Haret, își îndeplinea datoria în chip ideal. Bun profesor, expunându-și cursul spre a fi atractiv și instructiv, ținea cursurile cu o punctualitate, care formă partea educativă, riguroasă, pentru auditori. „Până la data când a fost chemat să conducă Ministerul de Instrucție, nu-mi reamintesc nici să fi lipsit, nici să fi întârziat vre-o dată” scrie un fost elev al său.

Sarcina de profesor cu adevărat, eră și pe atunci

spinoasă, cum e și acum ; eră și atunci prost retribuită, cum e, mai ales, și în zilele noastre. Pentru ca să facă față greutăților vieții, Haret, în vremea liberă, fără să jertfească îndatoririle de profesor, se ocupă și cu hotărnicia, din care își mai împlineă lipsurile. E de notat în treacăt, că ingineri hotarnici au fost și cei doi mari răscolitori ai conștiinței naționale dela începutul veacului al XIX-lea : Gh. Lazăr în Muntenia, și Gh. Asachi în Moldova.

Faza de evoluție în care se găseă țara de curând încheată, nu îngăduia elementelor de seamă să urmeze drumul specializării. Erau atât de puțini oameni cu cultură aleasă, cu simțul datoriei dezvoltat, cu însuflețire pentru progresul binelui obștesc, încât nevoile multiple ale unui stat în formație, cereau jertfirea carierei aleasă, în care mulți ar fi ajuns la o rodnică activitate. Și Haret, ca și atâția alții, au fost siliți cu regret, să întrerupă preocupările științifice spre a îndeplini însărcinări altele, unde puterea de muncă, gândul bun, găseau sfere mai largi de aplicare.

Astfel profesorul Haret, fu silit să apuce drumul politicii constructive, devenind deodată „Omul școlii”, mai apoi „Părintele țărâtimei”.

Nu a ajuns ministru, așa, dintr'odată. Nu a fost „numit” ca răsplata unor succese electorale, câștigate prin mijloacele obișnuite de intrigi, promisiuni ori teroare. Nu i s'a încredințat slujba înaltă drept satisfacerea unei ambițiuni deșarte, ca făcând parte din „curtea” împărțitorilor de portofolii ministeriale. S'a impus.

L'au adus la conducerea celui mai însemnat departament, socotit în practică mai mult ca loc de ucenicie administrativă, meritele, munca, pregătirea și priceperea, desfășurate în toate

fazele ierarhiei școlare, prin care a trecut. E dreptul că a avut cine să i le aprecieze. A fost bărbatul politic *D. A. Sturdza*, om de o cinste exemplară, de o muncă fără cruțare și mai presus stăpânit de râvna neîntrecută ca să puie pe adevăratul om la locul lui, căutându-l și captivându-l prin sincera lui dragoste de binele țării. Astfel a chemat la muncă rodnică pe *P. Poni*, ca și pe *Haret*.

Ca membru al Consiliului permanent (1882), Haret începe să se familiarizeze cu organizația școlară. Între 1883 și 1885, ca inspector școlar, ajunge să-și deie seamă, direct, de lipsurile și mai ales de starea reală a școlilor și a profesorilor. E mare deosebire între conducerea celui care cunoaște adevărata viață a unor instituțiuni de complexitatea școalelor și între cel care crede că le știe mecanismul numai pentru că a trecut prin ele ca elev.

Rezultatul activității lui Haret, ca inspector, este acea sinceră și obiectivă critică adusă învățământului nostru, cuprinsă în vestitul *Raport din 1884*, al cărui manuscris abea l'am putut găsi printre diferitele dosare îngrămădite în arhiva din subsolul ministerului de Instrucție deși ar trebui să figureze în Muzeul pedagogic al Casei Școalelor, alături de toate actele mai importante din viața școalelor noastre.

Raportul e un rechizitoriu aspru dar departe de a fi exagerat, a stării școalelor române dela sfârșitul veacului al 19-lea; e oglinda importanței ce se dedea instituțiilor de cultură națională, lăsate să-și ducă mersul de culbec, de și pe ele se bizuia progresul general al țării. Raportul a stârnit mare vâlvă, dar în acelaș timp a adus mare bine, căci a atras atențiunea tutu-

roră asupra lipsurilor ce domneau în viața școalelor noastre.

"A lăsa să mai dureze această stare de lucruri" scrie el, „ar însemna a ucide învățământul cu totul. O îndreptare urgentă este indispensabilă”.

În afara exemplurilor, în raportul său, Haret se râdică la generalități și concepțiuni, care merită să fie cuprinse în orice tratat de pedagogie; dacă ar fi fost scrise de un străin, de sigur că ar fi citate, drept norme de conducere, în numeroasele cărți de pedagogie apărute la noi.

Dela observarea mecanismului învățământului, Sp. Haret trece în situațiuni care-i permit să încerce realizarea îmbunătățirilor. Din Inspector general, ajunge secretar general (1886) *D. A. Sturdza* fiind ministru, spre a veni apoi, pentru întâia oară în 1897, în fruntea departamentului Instrucțiunii publice și al Cultelor. Tot pe acolo trecuse și *P. Poni*, care a lăsat atâtea urme neșterse, mai ales în învățământul primar. Sub *P. Poni* și *Sp. Haret*, se poate spune că s'a pus temelia trainică a învățământului nostru național. *P. Poni* săvârșește marea reformă a unificării învățământului primar. El astupă prăpastia, menținută până atunci, între învățământul rural și cel urban. Copiilor dela sate li se deschid larg porțile învățaturii superioare, prin faptul că școala primară rurală nu e diferențiată, ca programe, de cea urbană. Tot *P. Poni* dă stabilitate învățătorilor, scoțându-i de sub samavolnică influență a celui din urmă ipistat. Înființând Casa Școalelor, cu menirea, deodată, de a sprijini și stimula clădirea localurilor de școală, *P. Poni* netezește calea urmașilor săi.

Sp. Haret desăvârșește opera predecesorului său, având norocul să fie ministru în trei rân-

duri (1897—1899 ; 1901—1904 ; 1907—1910) și vreme destul de îndelungată. Cu un plan bine conceput, produs al observării și al preocupării continue, desăvârșește o operă trainică, a cărei schelet general se menține și astăzi pe deăntregul. Unii din cei care l'au urmat, conduși de un spirit îngust, încearcă să ciuntească din măreția arhitecturală a maestrului. N'au ajuns la nici un rezultat, căci se opunea mersul firesc al evoluției. Alții n'au făcut decât se împlinescă ceiace Haret, silit de împrejurări, numai schițase. Unele amănunte au fost schimbate prin experiență ; directivele generale însă au rămas drept călăuză pentru cei binevoitori.

Trăsătura caracteristică activității lui Haret, este concepțiunea largă a școlii în genere, ca un organism strâns legat de firea noastră etnică, precum și năzuința de a-i da viață pentru deșteptarea rodniciei naționale. Nu a socotit școala numai ca un mijloc de instrucție.

„Negreșit, o instrucție solidă și variată este indispensabilă unui om în îndeplinirea datoriilor sale și către sine și către familia sa și către patrie ; însă ea nu este de ajuns pentru a satisface toate trebuințele *vieții complete*, după cum a numit-o un mare filozof modern”.

Nu s'a îngrijit numai de un acoperiș pe ziduri reci, între care profesorul să se închidă de restul lumii. A încercat să deie suflet școlii, sortind'o să fie far conducător în viața etnică, lumina care să trezască poporul prea copleșit de inerția îngrămădită de atâtea valuri neprielnice, abătute asupra lui. „Cele ce se spun în școală, oricum s'ar face, tot nu sunt decât vorbe care sboară și urma ce vor lăsa în spiritul și inima copiilor va fi trecătoare, dacă chiar școala nu va da

exemple vii, de ceiace în clasă se spune numai din gură”.

În opera constructivă urmărită, nu s'a bizuit pe propriile-i puteri. Singur, ar fi fost doborât de prejudecățile răsărite, ca stafiile, din toate colțurile. Prea eră îndrăsneț planul care și-l făurise, pentru ca să-l lese în pace reprezentanții numeroși ai unui trecut încă neslăbit. Se găsea, la un moment dat, în situația lui *M. Kogălniceanu* când a luat partea celor obidiți.

Și atunci ș'a recrutat soldații, din cei pe care-i întetea la lucru. Sub el învățătorii, scoși de cătră *Poni* din o nestabilitate jignitoare, deveniră nu numai propagandiști entusiasmați, dar forțe active pentru ajungerea unui ideal, care cerea grea luptă și chiar jertfire. A știut să-i captiveze, nu numai prin hotărârea dată de convingere, cât mai ales prin însuflețire. Știu să înlănțuiască și să dea mișcare forțelor reslețe și latente ale învățătorilor. Mijloacele? Se adresa sufletelor. Li rădică la demnitatea de om, răscolind în ei conștiința energiei ome-nești. Unde afla un element destoinic, îl chema la colaborare.

Scrisorile lui sunt vestite. Nu lăsa pe nimeni fără răspuns. Nu scria însă numai de formă, de politeță, ca să-și aducă măgulire. „Eu cred că ministrul, oricare ministru, este dator să fie în cea mai de aproape atingere cu toți cei pe care e chemat ca să-i administreze. Să le dea îndemnuri, să le dea sfaturi, să le dea învățăminte, să-i certe atunci când ei greșesc. Eu așa fac”.

Cuvintele lui duceau în tainița satelor, o fă-rămă din sufletul unui idealist. Cetite, răscopleau pe cei căzuți în amortire. Rupeau zăgă-zurile care stavilau forța. Ațâțau jarul ce părea stâns sub strat gros de cenușă.

În acest chip se explică avântul ce l'a luat, pornind din jurul școlii, așa numita activitate extrașcolară, care a dus la trezirea uriașei energii dormitânde a poporului dela țară. Școala vieții, azi botezată Școala activă, Haret a înfăptuit-o cu mult înaintea încolțirii teoriilor ce tind spre generală aplicare în timpurile de acum.

Prin școală a ajuns un reformator economic și social. Cooperativele, obștiile și băncile populare, armele de emancipare ale țărănimii din iobăgia de veacuri, au fost puse cu temei în practică de cătră Haret, cu ajutoarele pe care a știut să le recruteze.

„Omul școlii” devine „Părintele țărănimii”.

Intr'o vreme când pronunțarea cuvântului „democrație” stârnea fiori de spaimă, Haret pune în practică, încet dar sigur, principiile ei.

I se aruncă în față învinuirea de „revoluționar”, mai ales după mișcările dela 1907, care i se pun dacă nu direct în sama lui, dar mai adesa în sama ajutoarelor lui. Hotărât și lapidar spune în discursul dela mesaj din 1909: „Nu tăgăduiesc, nu reneg nimic din tot ce am scris, din tot ce am vorbit, din tot ce am făcut”. Lucrase din convingere și din adevărat spirit democratic. Dar nici pe cei care l-au ajutat, nu-i lasă în bătaia crivățului. Ii apără cât poate, luându-și întreaga răspundere. În viața lui are clipe de erou, iar ținura lui se încadrează cu aureola luptătorilor de sama lui *Kogălniceanu*.

* * *

Era o fire aproape închisă. Bătrânul lui institutor dela Iași, *Toma Săvescu*, a dat caracteristica micului Haret din clasa II-a primară în chipul următor: „Copilul era serios, dar blând la fire; retras de copiii gâlcevitori și stând la

sfat cu cei buni ; liniștit și tăcut în bancă ; prompt și decisiv, rar și lămurit, da răspunsul când erà întrebat”.

Așa a rămas toată viața. „Foarte rar lua parte la discuții” scrie D-l *I. Bianu* despre Haret la Academie. „În timpul celor mai înfierbântate frământări și discursuri, D-l Haret în cea mai mare liniște, face calcule matematice pe foi de hârtie. Când vine rândul la lucru însă, de sfat limpede și sigur, pune mâna iute și fără vorbă, la treabă”.

De și în aparență erà rece, mai mult posac, mereu arătând o preocupare adâncă dacă nu ros pe încetul de o durere lăuntrică, în realitate erà blând, primitor. Iubia florile și prin aceasta erà un semn că iubește și oamenii.

Prin masca rigidității aparente, străbăteau luminile vii ale ochilor. Te învăluiau în mrejele pătrunderii lor. Se îndreptau în ochii omului și astfel demascau ascunsul sau legau suflet de suflet.

Haret erà tipul omului cu o voință înceată dar hotărâtă. Rar când sărea în sus sau rădica glasul. „Nu captiva lumea prin farmecul pe care-l au de obicei promisiunile nesfârșite dar niciodată ținute ale unora, nici prin veșnicul zimbet, acelaș pentru toți, al altora” (Țițeica). În schimb asculta liniștit pe oricine, fie el domn fie opincar, iar petiția trimeasă „din fundul Dornei” o cetea cu aceeași atenție ca și aceia ce i-o presinta un puternic politician. Căta să fie cât mai mult de partea dreptății și nu se uita cine e în joc. Cu ocazia bătăii între doi profesori universitari, în chiar cancelaria facultății, cu toate insistențele puse, nu se dă în lături de a aplica sancțiuni „Deosebiri nu putem admite între membrii corpului didactic. Nu pu-

tem admite ca nervozitatea să fie o scuză pentru acte condamnabile, precum nu putem admite nici ca deosebirea de grad să permită unui profesor universitar să comită acte pentru care un profesor de liceu sau un învățător este pedepsit cu cea mai mare asprime". Așa e o parte din rezoluția așternută, în scrisu-i mărunț, fin și des, pe raportul ce i s'a prezentat și care iarăși mucgăește în beciurile Ministerului la un loc cu toate petițiunile care nu mai au preț.

Alt exemplu. „Învățătorul Rușcă, din Vădăstrița, Romanați, organizează obștie și iea moșia în arendă. Exploatații de până atunci ai moșiei pun la cale suprimarea lui Rușcă, care e ucis, prin înjunghiere. Să mai descriu frământările Domnului Haret, până când Curtea cu Jurați — luată cu asalt de advocații cei mai vestiți din Capitală, foști miniștri, care apărau pe autorii morali ai crimei — a dat verdictul de condamnare la munca silnică a vinovaților morali și materiali și la despăgubiri civile?" (Sp. Popescu).

E explicabil de ce un asemenea om, a avut așa de mare influență asupra învățătorilor. Au prins încredere în el. Pedepsiți, îi rămâneau totuși credincioși. „Corpul învățătoresc îmi dă mai multe dovezi de vitalitate și înțelegere a rolului lui decât celelalte corpuri, cu care am a face" mărturisește Haret într'o scrisoare particulară, tipărită în „Liga Deșteptarea".

Pe lângă toare era de o modestie fără samăn în port ca și în purtare. Persoana lui se ștergea în fața faptelor lui. Nu-i plăceau sărbările, tam-tamurile primirilor pompoase. Când vorbea, rare ori, silit de dușmani, spunea : eu am făcut, eu am proectat. „Îl ascultam vorbind. Nici un ifos deșert, nici o vorbă meșteșugită, nici o frază

căutată; dar în această lipsă de orice morgă și de orice artificialitate, câtă înțelepciune liniștită și câtă caldă iubire pentru lumină și pentru progres" (C. Banu).

Era un vizionar și în idei și în fapte. Răscoalele dela 1907 le prevestește în broșura „Cheslia țărănească”. Pentru ca să le preîntâmpine încearcă înfăptuirea planului economic, social, pornit dela cel cultural. Prin aceasta este promotorul principal al reformelor de azi. Aproape tot programul înfăptuirilor de după războiu e cuprins în feluritele capitole din broșura sus pomenită. În persoana lui se prind trăsături comune și din ființa lui *M. Kogălniceanu*, apri-gul luptător pentru împrumutarea din 1864 și din a lui *I. C. Brălianu*, întemeietorul organizației statului român. Cu unul avea comun voința neînfrântă și energia nestavilată de orice piedici, cu celalalt spiritul de organizare și convingerea prin puterea de subjugare sufletească.

Nimeni nu știa, afară de cei intimi, că o boală nemiloasă îl prinsese în ghiare. Așa în cât vestea morții lui, la 17 Decembre 1912, a căzut ca un trăsnet. Abia atunci s'a văzut cât de adânc înrădăcinată ajunsese opera lui, după lacrimile sincere, vărsate nu numai de mulțimea care i-a urmat rămășițele până la locașul de veciu, dar și acele tănuite, din depărtatele colțuri de țară. Adâncă influență ce o avusese Haret asupra învățătorimii și prin ei asupra soartei țărănimii române, fu dată în sincere cuvinte de D-l *I. Mihalache*, pe atunci învățător la Topoloveni.

„Ești cel dintâi care ne-ai înțeles și iubindu-ne cu iubirea sufletului de apostol, în loc să ne încurci, ne-ai luminat calea; te ai pus în fruntea noastră ca un viteaz general și ai împărtășit laolaltă bucuriile muncii de dezrobire,

dar și suferințele și lovirile de martir ale unei cauze mari. În noi se asvârlea o săgeată, în Tine o sută. Totdauna însă cu capul sus ne-ai îmbărbătat și ne-ai strigat : înainte cu credință în izbândă. O țară întregă, un neam întreg te va binecuvânta acum și în vecii vecilor”.

II

Opera

A. Activitatea științifică.

Inclinarea lui Haret spre matematică, se arată încă de pe când învăța la Sf. Sava. Spune singur : „Ceia ce a mai rezultat în special pentru mine a fost că în timpul acela, m'am hotărât în mod definitiv să urmez studiul matematicelor...”. Gustul pentru astronomie l'a prins din citirea vestitei reviste *Isis* sau *Natura* a lui *Barasch*. E minunea înfăptuită și la el, ca la mulți alții, prin scrierile de popularizare științifică. Stilul mai apropiat minții copiilor, îi prind mai repede în mreje, biciuindu-le imaginația. "Mai ales unele capitole despre lună și locuitorii ei îmi înflăcăraseră mintea până'ntr'atât, în cât petreceam noaptea ceasuri întregi cu ochii la stele, căutând să ghicesc cecace rudimentara mea știință astronomică nu putea să-mi dea”.

Rezultatul este cea dintâi producție științifică, traducerea Astronomiei lui *Quelelet*, tipărită la Iași de societatea *Junimea*. O începui când eră în clasa 4-a secundară. Neștiind încă bine franțuzește, se căsnește se traducă cu dicționarul lui *Codrescu*, căpătat ca premiu. Sunt manifestațiuni puțin însemnate în sine, dar care

desvăluie în elevul de liceu; hotărârea și munca omului matur.

Înainte de a pleca în străinătate, imediat după absolvirea Facultății, scoate în 1873, deci abia la vârsta de 22 ani, tratatul său de *Trigonometrie*, care, foarte puțin modificat, și azi servește drept carte de școală. Precisiunea și claritatea în redactarea manualului clasic, nota dominantă a întregii sale activități, se arată dela vârsta sburdălniciei altora.

La Paris, își trece teza de doctorat (1878). Tipărită în *Memoriile Observatorului din Paris* are ca titlu: „*Sur l'invariabilité des grands axes des orbites planétaires*”, și atinge una din problemele cele mai însemnate din mecanica cerească, de cercetarea căreia erau legate numele lui *Laplace*, *Poussin* și alții. Încheierea lucrării sale sdruncină stabilitatea sistemului planetar, considerat, împreună cu *Laplace*, ca un adevăr câștigat, „Rezultatul,„ provocă o mare surprindere” se exprimă *H. Poincaré*. „Ea e citată în articolele și cărțile lui *Poincaré*, e menționată în enciclopedia științifice și pretutindeni unde se vorbește de aplicarea legii lui *Newton* la mișcarea planetelor. Ea arată o însușire specială a minții sale, darul de a privi problemele mari în față și de a găsi calea pe care aceste probleme pot fi atacate mai ușor”. (Țițeica).

Întors în țară, își începuseră activitatea-i profesorală. Repede-repede însă țara îi cere servicii de natură a-l abate dela calea preocupărilor științifice înalte. Concentrarea continuă cerută de știință, nu mai e cu putință.

Devenit membru al Academiei Române (1892), *Haret* arată adesea regretul că nu mai poate lucra în domeniul cercetărilor matematice. To-

tuși în perioadele de răgaz, presintă Academiei câteva note.

Educația științifică, deprinderea cu metoda de lucru riguroasă, cu sistematizarea înerezantă studiilor matematice, nu rămân fără influență în întreaga activitate școlară și socială a lui Haret. Preocupările din tinerețe nu sunt în totul întunecate de acele pe care i le-a împus faza de evoluție a țării. Dovadă este lucrarea sa „*La mécanique sociale*”, scoasă la Paris, cu trei ani înainte de moarte. Omul care a avut ocazie să îmbine în el pe gânditorul științific cu legiuitorul atâtor probleme culturale și sociale, a întrezărit puțința de a aplica și într'o știință de evoluție, mereu schimbătoare în aparență, normele principiale din mecanică. În sociologie, e dreptul, avem de a face cu raporturile mereu variabile dintre oameni, dar ori care ar fi tendința lor de emancipare, nu pot în totul scăpa de nestrămutata legătură cu restul universului.

Deci și în manifestațiunile lor complexe, nu se poate să nu să prindă și unele principii comune tuturor corpurilor din Univers. E o concepțiune îndrăzneată însă nu mai puțin interesantă, formând un capitol însemnat din evoluția generală, o încercare de apropiere într'un larg cerc, dintre om și steaua cea mai depărtată. Pe altă cale, concepțiunea lui Haret despre evoluția omenirii e aceeași ca și al lui *Jaurès*.

Activitatea curat științifică a lui Haret, se restrânge la cele câteva lucrări pomenite, în sine de mare merit. Activitatea lui publicistică este nemăsurat de mare. Dacă nu s'ar ținea în socoteală decât numeroasele circulații, pe care le a redactat în bună parte singur, spre a lămuri aplicarea ideilor și legilor sale școlare, și încă

alese, ar forma un volum însemnat, de adevărată pedagogie practică sau un tratat ce s'ar putea minuna intitulat : „*Școala vieții*”.

În vremea cât nu e ministru, el își apără, împotriva protivnicilor, prin scris, nu numai principiile cuprinse în legile sale, dar schițează probleme complexe de politică națională, tot mai vaste, rezultatul observării și al meditației. Astfel apare vestita broșură : *Chestia țărănească* (1905), de pe urma căreia are de înfruntat grave învinuiri din partea reprezentanților partidului conservator în frunte cu Maiorescu, N. Filipescu, Take Ionescu. În realitate ea nu cuprinde decât ceea ce constituia programul lui larg, pentru îmbunătățirea soartei țaranului, precum și deduceri, care ne par azi ca și Oul lui Columb, scoase, din condițiunile în care trăiau pe atunci țărani români.

După un an (1906) apare *Pașini de istorie*, în care Haret pune la punct eforturile care s'au făcut în timp de 40 ani, de către cei dornici pentru propășirea neamului. E o călduroasă apărare a importanței culturii față de cei care o socoteau ca un pericol pentru dărâmarea unei stări de lucruri, ajunsă tradițională.

Deslășurarea întregului program de lucru pe care l'a săvârșit într'o perioadă din ministeriatul său, cum i-au permis timpul și mijloacele, cât și ce avea de gând să mai săvârșească, o arată în voluminosul volum : *Raport adresat M. S. Regelui*” (1903), care nu e numai o înșirare de date, ci e un vast material necesar tuturor celor care, mai târziu, ar fi căutat să lucreze din tragere de inimă pentru luminarea sinceră a mulțimii.

În afara acestor scrieri, Haret a mai colaborat la revistele ieșane „*Viața Românească*”, și „*Revista științifică, V. Adamachi*”, apoi în *Revista*

generală a învățământului, înființată cu sprijinul și îndemnul său, după cum tot dela sine pleacă înființarea bibliotecii „Steaua”, azi apusă, ca și a revistei pentru popor „Albina” care se mai ține în deplină vlagă. Demne de pomenit sunt și cursurile pe care le a făcut, vreme de vre-o 12 ani, la Universitatea populară din București, pentru a ne face o idee complectă că urmărirea răspândirea culturii în mulțime nu numai îndemnând pe alții, dar dând însuși bunul exemplu.

În grija pe care o are pentru rădicarea păturei țărănești, face să apară ziarul „Liga deșteptarea”, minunată foaie pentru popor. Primul număr iese la 7 Octombrie 1912; al 12-lea număr apare cu chenarul negru, semn de dispariția întemeietorului ei. Totuși în acest scurt interval, de și ros de boală, Haret găsește tăria să scrie câteva articole: Despre obștiile de arendare, Nedijmuirea porumbului, Țăranii arendași, Despre arendarea moșiilor, pline de sinceră dragoste pentru pătura țărănească obidită și resemnată. Articolul Nedijmuirea porumbului cuprinde descrierea sguduitoare a unui tablou, care se vedea des în vremurile de dinainte de războiu. Transcriu o parte din el, spre a cunoaște mai bine sufletul celui care se părea că poartă masca rigidității.

„Acum trei zile cădea ploaia potop; bătea un vânt care te tăia la oase și care culcă omul la pământ.

Pe o asemenea vreme, când chiar pe un câne ți e milă să-l lași afară, am văzut cu ochii mei, câmpia acoperită cu apă. În această baltă aproape pluteau glugi de coceni, sub care ființe omenești cercau să se adăpostească, ude până la piele, cu picioarele'n apă și tremurând de frig. Vederea aceasta te îngrozea, mai ales când știai

că acești nenorociți se pedepseau în halul acesta, ca să-și păzească o biată grămadă de porumb — singura hrană a lor și a familiei lor pe timp de un an — pe care o vedeai lângă dâșii, înecatâ și ea în apă până la jumătate”.

Din sferele înalte ale științei curate, Haret, nu socotea că să scoboară prea jos întrebunțând scrisul său, manifestarea convingerilor sale, pentru trezirea din amorțeală și a mulțimii, care constituie energia reală a țării; din potrivă dă pilda complectei activități pentru cel ce-și cunoaște bine mediul în care arc a trăi și nu se izolează de nevoile obștești.

B. Opera școlară.

Cunoscând prin observările proprii greutățile în care se sbăteă școala, cum ajunge ministru Haret se pune pe muncă, spre a o organiza și a-i da viață. Reface legile, schimbă programele, le pune în aplicare. Pentru învățământul primar găsește începutul sănătos întemeinicit de celalalt mare ministru, Poni. Atențiunea încordată ș'o îndreaptă asupra învățământului secundar. Legea din 1898 e și azi în vigoare. Introduce trifurcarea în cursul superior, ceiace experimentarea a arătat'o ca nefireacă; dă viață nouă școlilor secundare de fete egalizându-le aproape cu cele de băeți; introduce examenul de capacitate în recrutarea corpului didactic, creând seminariile pedagogice pentru prepararea lui sistematică. Caracterul împrumutului străin al materiilor de studiu din licee, caută să-l îndrume cătră importanța cunoștințelor relative la tot ce se referă la țara și neamul în care școlile funcționează.

O deosebită cătare dă școlilor profesionale de tot soiul. Se poate spune că Haret le-a înființat,

căci el cel dintâi le a dat importanța cuvenită, nu numai înmulțindu-le, cât reorganizându-le și dându-le sprijinul, după mijloacele care le avea la îndemână. A încercat să înlătore paradoxul, că o țară „eminamente agricolă”, n'are școli de agricultură. Dela 5 școli de agricultură și meserii, în 8 ani ajunge la 78. Școlile comerciale de asemenea le-a dat avântul necesar, pentru a îndrepta și elementele românești spre o îndeltnicire mănoasă, care se mai găsește încă în bună parte, în mâni străine. Învățământul superior este pus pe o îndrumare nouă prin legea dela 1898, lărgindu-i-se sfera de activitate și dându-i-se puțința de dezvoltare mai intensă.

Dar nu în cuprinsul acestei broșuri s'ar putea face comparația între ce eră învățământul înainte de Haret și progresele realizate după activitatea-i încordată. Rostul rândurilor de față e de a schița spiritul în care Haret a conceput ideea școliei.

Școala pentru el nu eră o simplă formă, redusă la funcționarea conștiințioasă a unui mare număr de profesori chiar în clădiri încăpătoare. El a încercat să deie viață școlilor, spre a sluji cât mai mult întăririi culturii și trezirei caracterelor specifice neamului nostru. A dorit să facă din școală farul de luminare a mediului în care se găsește, iar din profesori niște apostoli ai culturii naționale, nu numai simpli factori de pregătire a generațiunilor viitoare.

Poporul românesc din Regat, cel din orașe ca și cel din sate, trăia într'o întunecime dăunătoare, rezultat al atâtor împrejurări neprielnice din trecut. Școala și profesorii, erau meniți să întărească viitorul, dar să spulbere cât mai repede și ceața, care cuprindea aproape toată suflarea românească.

De aici gândul acelei „activități extrașcolare”, de pe urma căreia a suferit atâtea învinuiri nedrepte.

Pentru pregătirea serioasă a învățătorilor reorganizează școlile normale; între obiectele principale sokoate și practica agricolă, după cum pentru a șterge prăpastia dintre școlile secundare și principala resursă de venituri a țării, pune agricultura printre obiectele de studii liceale. Ca să deie puțința împrosătării cunoștințelor necesare, întemeiază cursurile de repetiție pe lângă școlile normale.

Învățătorului i se cere să combată și întunecul din jurul școlii. I se dă o pregătire mai potrivită pentru această luptă. Simte însă că nu e deajuns. Prea sunt din cale afară de multe piedicele, spre a-l lăsa la propriile-i puteri. De aceea îl îndeamnă la consfătuiri regionale, la așa numitele cercuri culturale, reuniuni de învățători, unde își spun unii altora experiențele, capătă unii dela alții dragoste de muncă, ba uneori și zor la aflarea mijloacelor mai potrivite pentru reușită. Haret însă nici așa nu lasă pe învățători singuri. Le trimete sfătuitori, conferențieri aleși dintre scriitori, oameni de inimă, care printr'o vorbă spusă cu însuflețire, poate înteți la jertfă pentru o bucată de vreme.

Spre a atrage cătră școală pe părinții elevilor, înființează teatre școlare, creiază biblioteci populare, dă sprijin instituirii cantinelor școlare. Casa Școalelor, înființată de P. Poni, începe să devie sub Haret și cu tragerea de inimă a lui M. Popescu, unul din cei mai credincioși colaboratori ai lui Poni și Haret, nu numai o editură pentru cărți anume scrise pentru popor, dar și sâmburele unei adevărate Case a Culturii poporului, fără să poarte asemenea titlu. Sub în-

demnul lui Haret apar cărți ca *România pilo-rească și Neamul românesc* de A. Vlahuță, *Povestea unei coroane de oțel și Istoria războiului nostru pentru nealárnare* de G. Coșbuc. Casa Școalelor tipărește minunata și atât de bogat ilustrata monografie asupra lui *Grigorescu* de A. Vlăhuță.

Ministerul Instrucțiunii nu rămâne sub Haret, numai cuibul formalităților și a birocratismului, ci capătă adevărata lui menire de Minister al Culturii naționale.

Sufletul lui cald, înțelegător, pentru problemele culturale, transformă și instituția și pe oameni.

Școala română își întinde trainice rădăcini în substratul etnic, singurul care poate să-i deie viața rodnică. Dându-i vlagă, Haret, trebuie de pus, prin activitatea-i școlară printre regeneratorii puterii noastre naționale.

C. Opera socială.

Activitatea științifică a lui Haret, arată numai ce ar fi ajuns să săvârșească, dacă trăia într'o țară cu organizație bine stabilită și cu înlesnirea lucrărilor de specialitate. Prin activitatea-i curat școlară, Haret, a contribuit în largă măsură la stârpirea analfabetismului, umbra deasă lăsată din trecutul neprielnic nouă. Multe din orânduirile lui școlare au rămas până azi; pe altele însă le au schimbat prefacerile vremii. Prin activitatea-i economică și socială, Haret trece nu numai în rândul marilor reformatori, dar mai ales în categoria celor care pot pătrunde în depărtarea viitorului, prevestind prefacerile și prevenind bruştele schimbări. Prin aceasta ființa lui Haret pare veșnic vie; e printre noi de și e mort de peste un deceniu și mai ales de și între

activitatea lui și zilele de azi s'a interpus un eveniment de importanța războiului, care a adus după sine stări nebănuite.

Problema cea mare, pe care guvernul actual în parte a rezolvit'o, eră de mult încă pusă.

Improprietărirea țăranilor preocupa și pe Haret.

Cu mult înainte de 1907, când chestiunea se impune mai acut, Haret o tratează pe larg în broșura sa „Chestia țărănească” (1905). Improprietărirea țăranilor nu mai poate întârzia, spunea el atunci, când a pomeni de ea era temerar și arăta un mare curaj civic. „Este o chestie națională de prima ordine” scrie el. Soluțiunea pe care o dădea, nu este cea aplicată în urma războiului, de și împrejurările de azi o dovedesc, mi se pare, ca mai rațională, represintând o evoluție și nici decum o răsturnare a condițiunilor economice generale. „Eu preconizam” spune în discursul mesajului din 1909, „un alt sistem, acela de a face mai întâi pe țăran arendaș și după o perioadă oarecare de formațiune să ne gândim la un fel oarecare de improprietărare, pe care ei singuri ar fi realizat'o prin cumpărare directă”. E sistemul, cu oarecare variație, motivată de împrejurări, întrebuițat în Cehoslovacia și Polonia, unde pământul nu a trecut de a dreptul din stăpânirea statului ori a proprietarilor în acea a țăranilor, decât pe măsură ce aceștia au dovedit că știu cum să se folosească pe deplin de pământ, silindu-se a-l cultiva intens, pentru ca economia generală a statului să nu sufere din cale afară.

În orice caz ideia improprietărării țăranilor a găsit în Haret, încă din 1905, un aprig susținător. A fost prin aceasta un premergător al marelui reforme îndeplinite de foștii lui prieteni politici.

Broșura citată, este însă concretizarea unor preocupări cu mult mai vechi; aceasta e dovedită prin măsurile pe care le a susținut și pus în practică, cu învățătorii lui, încă din 1901.

Prin îndemnul puternic dat, cu drept cuvânt se poate spune că Haret este întemeietorul sistemului de cooperative, azi în deplină dezvoltare, ca și a băncilor populare, cele două instituțiuni a căror înrădăcinare și extensiune e legată strâns de buna țares a țărănimii improprietărită.

E dreptul că sporadic existau cooperative, ca și bănci populare, înainte de Haret. Lui însă se datorește puternica lor izbucnire. Insuși ministrul de finanțe de pe vremuri, Costinescu, recunoaște acest fapt, când spune: „Fericirea și ridicarea acestor binefăcătoare instituțiuni trebuia să vină dela D-l Sp. Haret, Ministrul Instrucțiunii”.

„Asociațiunile țărănești sunt destinate, după părerea mea, să joace un rol capital în lucrarea de transformare a clasei rurale, alături cu băncile populare”. El a întetit pe învățători ca să completeze activitatea din școală cu cea din mediul școalei. Cum? Prin îndemn și susținere, prin vorbe de încurajare și recunoașterea strădaniei.

Unuia dintre cei dintâi învățători care a înființat o bancă populară, Haret îi scrie:

„Dv. ați înțeles adevăratul caracter al misiunii ce aveți. Învățătorul într'un sat nu trebuie să fie numai învățătorul copiilor, el trebuie să fie și sfătuitoarea bun și luminat al sătenilor, pilduitoarea lor la cele bune și folositoare pentru dânșii. Când învățătorul își înțelege astfel chemarea și rostul său, el este o adevărată binefacere pentru populație, în mijlocul căreia trăește”.

Prin asemenea vorbe ştia să deştepte energia învăţătorilor, să o lege de înfăptuirea uncea din cele mai mari reforme economice, care s'a săvârşit pe cale pe cât de sănătoasă pe atât de paşnică.

Nu convingea numai prin vorbe, ori prin sprijinul ce-l dădea prin organele administrative de sub directa lui supraveghere. Având încredere în noua mişcare economică, cât poate şi unde poate, dă exemplul şi prin fapte. Când începe să se înfiinţeze obştile de arendare, în 1904, nu ezită a da cel dintâi bunul exemplu. „S'a grăbit să-şi arendeze — iniţiativa pornind de la d-şa — singura moşie ce are, obştii săteşti, fără să pretindă nici o garanţie în numerar, dând astfel o frumoasă pildă de perfectă concordanţă între vorbă şi faptă” (St. Morărescu).

Puţinele pagini din cuprinsul acestei broşuri sunt departe de a fi redat complexitatea faptelor şi gândurilor acestui mare patriot. Ele nu au menirea decât să deştepte mai cu samă la tinerile generaţiuni de învăţători, râvna de a călca pe urmele înaintaşilor lor. Şcoala, după concepţia lui Haret, are de scop pregătirea pentru viaţa complectă, iar profesorii sunt ţinuţi să slujască nu numai la îndrumarea elevilor din clasă, ci şi la schimbarea mediului în care şcoala trăeşte.

Imprejurările de pe vremea când Haret avea asemenea păreri, nu s'au schimbat. Din potrivă. În special la sate, mai mult decât ori când, învăţătorii au menirea de a servi drept îndrumători sătenilor. Prin bunul exemplu, prin poveţe şi învăţături, sunt chemaţi să devie factori precumpănitori în aşezarea nouă a ţării.

Cunoaşterea vieţii lui Haret, care a avut darul să înscrie cea mai frumoasă pagină din ac-

tivitatea învățătorilor mai bătrâni, poate fi socotită drept îndemn și celor de azi, în desorientarea generală urmată după război. Profesorilor în general, celor de la sate în special, le este rezervată glorioasa înfăptuire a deșteptării conștiinței naționale prin cultură, ca și a întăririi economice prin știință, fără de care însăși dezvoltarea neamului nostru este amenințată.

Cereți :

PAGINI ALESE

Cea mai ieftină bibliotecă literară din câte apare.
În fiecare săptămână iese câte o broșură de 32 pag.

Răspândiți :

Biblioteca

„Cunoștințe Folositoare“

***Pe cât de ieftină pe atât de trebuitoare ori
cărui cărturar, care vrea să se lumineze.***

CUPRINSUL

	<u>Pag.</u>
Introducere	3
Omul	5
Opera	19
a) Activitatea științifică	19
b) Opera școlară	24
c) Opera socială	27

Au apărut :

I. SIMIONESCU

OAMENI ALEȘI. — I. STRĂINII

Ediția III-a — 40 Lei

I. SIMIONESCU

ORAȘE DIN ROMANIA

Cu 62 ilustrații

Să se ceară de la CARTEA ROMÂNEASCĂ

~~5213 75~~

Seria B. „Sfaturi pentru gospodari”.

- No. 1. Ingrijirea pasărilor de Prof. C. Motaș.
- „ 2. Despre tovarășii de Preot C. Dron.
- „ 3. Despre scariatina de Dr. I. Gheorghiu.
- „ 4. Livada din sâmburi de G. Gheorghiu.
- „ 5. In jurul casei de M. Lupescu.
- „ 6. Casa de I. Simionescu.
- „ 7. Morcovul și alte legume de P. Roziade.
- „ 8. Sifilisul de Dr. E. Gheorghiu.
- „ 9. Temeiul îmbunătățirii vitelor de Th. Chitoi.
- „ 10. Votul obștesc de A. Gorovei.
- „ 11. Creșterea porcilor de C. Oescu.
- „ 12. Viermii de mătasă de T. A. Bădarău.
- „ 13. Ofiica sau tuberculoza de Dr. E. Gheorghiu.
- „ 14. Pelagra de Prof. V. Babeș.
- „ 15. Alegerea semințelor de C. Lacrișianu.
- „ 16. Creșterea pasărilor de Prof. C. Motaș.
- „ 17. Rătăcirile bolșeviste de Maior I. Mihai.
- „ 18. O stupină dintr'un roiu de N. Nicolaescu.
- „ 19. Cum se întemeiază o vie de D. M. Cădere.
- „ 20. Rasadnița și Plantele din răsad de V. Sadoveanu.
- „ 21. Lehuzia de dr. E. Gheorghiu.
- „ 22. Meșteșugul vopsitului cu burueni de Art. Gorovei.
- „ 23. Cum orbim de I. Glăvan.
- „ 24. Păstrarea carnei de porc de G. Gheorghiu.
- „ 25. Calul de Prof. E. Udrișchi.
- „ 26. Doctorul in casă de Dr. O. Apostol.
- „ 27. Cum trebuie să ne hrănim de E. Severin.
- „ 28. Lămurirea legii dărilor de Iuliu Pascu.
- „ 29. Beția de Dr. Emit Gheorghiu.
- „ 30. Lămurirea Constituției de Artur Gorovei.
- „ 31. Boale parazitare la animale, cati trec la om de C. Motaș.
- „ 32. Folositoare necostite in gospodărie de I. Simionescu.
- „ 33. Mama și copilul, de Dr. M. Manicatlde.
- „ 34. Indrumări spre sănătate, de Dr. I. Bordea.
- „ 35. Despre hrană, de Dr. I. Bordea.
- „ 36. Omul și societatea de Al. Giuglea.
- „ 37. Bucătăria sătencei de Maria Col. Dobrescu.
- „ 38. Sfecla de zahăr de C. Lacrișianu.

- No. 39. Ingrășarea pământului de *I. M. Dobrescu*,
 „ 40. Frigurile de baltă de *T. Dumitrescu*
 „ 41. Banul de *A. Giuglea*,
 „ 42. Sfaturi practice de *Ing. A. Schorr*
 „ 43. Lămurirea calendarului de *A. Giuglea*.

Seria C. „Din lumea largă“.

- No. 1. Ucraina de *G. Năstase*.
 „ 2. Cehoslovacia de *I. Simionescu*
 „ 3. Munții apuseni de *M. David*.
 „ 4. Finlanda de *I. Simionescu*.
 „ 5. Bucovina de *I. Simionescu*.
 „ 6. Basarabia de *G. Năstase*.
 „ 7. Dobrogea de *C. Bratescu*.
 „ 8. In spre polul sud de *I. Simionescu*.
 „ 9. Olanda de *Ap. D. Culea*.
 „ 10. Viața în adâncul mărilor de *C. Moșuș*.
 „ 11-12. A. Șaguna de *I. Lupaș*.
 „ 13. Către Everest de *I. Simionescu*
 „ 14. Români de peste Nistru de *V. Haria*.
 „ 15. Ardealul de *I. Simionescu*.
 „ 16. Lituania, de *G. Năstase*.
 „ 17. Câmpia Transilvaniei, de *Ion Popu-Câmpianu*.
 „ 18. Moldova de *I. Simionescu*.
 „ 19. Români din Ungaria de *I. Georgescu*.
 „ 20. Jud. Turda-Arieș de *I. Mureșeanu*.
 „ 21. Țara Hațegului de *Gavril Todica*.
 „ 22. Șp. C. Hăret de *I. Simionescu*.
 „ 23. Danemarca de *Magda D. Nicolaeșcu*.

Seria D. „Știință aplicată“.

- No. 1. Fabricarea săpunului de *A. Schorr*.
 „ 2. Motorul Diesel de *Ing. Casetti*.
 „ 3. Industria parfumului de *E. Severin*.
 „ 4-5. Aerul lichid de *Ilie Matei*.
 „ 6. Industria azotului de *L. Caton*.
 „ 7-9. Locomotiva de *Ing. Casetti*.
 „ 10. Aeroplanul de *Dr. V. Anastasiu*.
 „ 11. Baloane și dirijabile de *C. Mihăilescu*.

! Pentru premiul școlar !

Se recomandă

**PAGINI ALESE
 CUNOȘTIINȚE FOLOSITOARE.**

Cele mai estimo și mai instructive cărți

1 leu